Prof. Sakari Melander
22.3.2021

Lisäselvitys eduskunnan lakivaliokunnalle VNS:tä 7/2020 vp, E-kirjelmää 12/2021 vp ja E-kirjelmää 18/2021 vp koskeneen asiantuntijakuulemisen 19.3.2021 johdosta

1. VNS:tä 7/2020 vp, E-kirjelmän 12/2021 vp ja E-kirjelmän 18/2021 vp johdosta eduskunnan lakivaliokunnassa 19.3.2021 järjestetyssä asiantuntijakuulemisessa muun muassa allekirjoittaneelta pyydettiin kirjallista lisäselvitystä mainittuja valtiopäiväasiakirjoja koskeviin asiantuntijakuulemisen jälkeisessä keskustelussa esille nousseisiin kysymyksiin. Kiinnitän seuraavassa huomiota niihin keskustelussa esille nousseisiin kysymyksiin, jotka kuuluvat oikeudellisen asiantuntemukseni alaan.

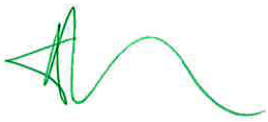
2. Keskustelussa nostettiin ensinnäkin esille kysymys siitä, miten EU 2 artiklassa tarkoitetuista unionin arvoista voidaan pitää kiinni tilanteessa, jossa samaan aikaan vaaditaan hyväksymään ja suvaitsemaan sellaisia näkemyksiä, jotka eivät ole välttämättä EU:n arvoihin täysimääräisesti sitoutuneita. On ensinnäkin huomattava, että ei ole aivan selvää, mikä oikeudellinen merkitys EU 2 artiklassa tarkoitetuille unionin arvoille on annettava. Toisaalta selvää on, että kysymys on usein sellaisista perustavista arvoista, jotka konkretisoituvat esimerkiksi EU:n perusoikeuskirjassa. Oikeusvaltioperiaatetta ilmentäville arvoille sen sijaan on annettu käytännön merkitystä VNS:a 7/2020 vp koskevassa lausunnossani tarkemmin selostetuin tavoin esimerkiksi eurooppalaisen pidätysmääräyksen vastavuoroisen tunnustamisen periaatetta toteuttavassa EU-tuomioistuimen soveltamiskäytännössä. EU:n arvoilla on näin keskeinen sija myös osana EU-oikeutta. Toiseksi on kiinnitettävä huomiota siihen vakiintuneeseen näkemykseen, jonka mukaan esimerkiksi uskonnon ja omatunnon vapauteen vedoten ei voida harjoittaa toimia, jotka loukkaavat ihmisarvoa tai muita perusoikeuksia tai ovat oikeusjärjestyksen perusteiden vastaisia (HE 309/1993 vp, s. 56/I).

3. Keskustelussa myös nostettiin esille kysymys viharikosten kohdentumisesta erityisesti vähemmistöjen suojaamiseen. Niin sanottuja viharikoksia koskevat säännökset on lähtökohtaisesti laadittu silmällä pitäen erityisesti erilaisten vähemmistöryhmien suojaamista. Esimerkiksi kiihottamista kansanryhmää vastaan koskevan rikoslain 11 luvun 10 §:n soveltaminen edellyttää, että uhataan, panetellaan tai solvataan jotakin ryhmää rodun, ihonvärin, syntyperän, kansallisen tai etnisen alkuperän, uskonnon tai vakaumuksen, seksuaalisen suuntautumisen tai vammaisuuden perusteella taikka niihin rinnastettavalla muulla perusteella. On huomattava, että rikoslain 6 luvun 5 §:n 1 momentin 4 kohta sisältää niin sanottua rasistista motiivia koskevan rangaistuksen koventamisperusteen. Koventamisperuste on säädetty ennen muuta vähemmistöryhmien suojaksi, mutta sen on katsottu poikkeuksellisesti voivan soveltua myös enemmistöryhmään kuuluvaan henkilöön kohdistuvaan tekoon, jos koventamisperusteen soveltamisedellytykset täyttyvät (HE 44/2002 vp, s. 192/II ja HE 317/2010 vp, s. 37–38).

4. Keskustelussa myös esitettiin kysymys siitä, onko oikeusvaltioperiaatteen mukaista ja EU:n päätöksenteon tulevaisuuden kannalta kestävää, jos EU:ssa perussopimuksien selkeän muuttamisen sijaan perussopimusten tulkintaa venytetään tai jopa käännetään vastoin alkuperäistä tulkintaa. Nähdäkseni on selvää, että EU:n tulevaisuuden päätöksenteon legitimiteetin kannalta

olisi tärkeää, että EU:n perussopimuksia tulkittaisiin tavalla, joka ei merkitsisi niiden sanamuodon ja tarkoituksen kannalta ennakoimatonta ja yllättävää tulkintaa. EU-oikeudessa on tosin melko tavallista tulkita perussopimuksia tavoitteellisesti kiinnittäen huomiota esimerkiksi yleisiin eurooppalaista integraatiota koskeviin tavoitteenasetteluihin. Tästä huolimatta olisi nähdäkseni syytä korostaa tulkintaa, jossa perussopimusmääräyksiä tulkitaan tavalla, joka ei ennakoimattomasti poikkea niille alun perin tarkoitusta ja niille tulkinnallisesti vakiintuneesta merkityssisällöstä. Erikseen voidaan todeta, että SEUT 83(1) artiklassa tarkoitetun niin sanotun eurorikosten listan laajentaminen on mahdollista artiklassa tarkoitetun erityisen menettelyn kautta, edellyttäen että laajentamiselle on myös artiklassa muutoin asetetut perusteet.

Helsingissä 22.3.2021

Sakari Melander
Professori